

Waarneming van een Kleine Zwaan *Cygnus columbianus* met bijna zwarte snavel

Tijdens een zwanentelling op 7 en 15 februari 1980 werd in de polder Arkemheen bij Nijkerk in een groep Kleine Zwanen een vogel opgemerkt met een afwijkende snavelkleur. Bij de vogel was, in tegenstelling tot de andere zwanen, de hoeveelheid geel beperkt tot een zeer klein druppelvormig vlekje tegen de basis van de bovenste snavelhelft (figuur 1). De snavel kon slechts van één kant worden bekeken. Behalve de afwijkende snavelkleur waren er geen opvallende verschillen met de omringende Kleine Zwanen te zien. De waarnemingsomstandigheden waren op beide dagen gunstig, zeker op 15 februari toen de vogel met de zon in de rug kon worden bekeken. De waarnemingsafstand bedroeg 100-200 meter. Er werd van een 16x50-kijker gebruik gemaakt.

De mogelijkheid dat de zwarte kleur van de snavelbasis door modder of olie werd veroorzaakt, is niet waarschijnlijk. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn dat we met een melanistische Kleine Zwaan te maken hebben gehad. In de literatuur is melanisme geopperd voor een geheel zwartsnavelige vogel die 15 februari 1976 op Schouwen-Duiveland werd gezien (Mullié 1980). Ook een waarneming van een zeer donkersnavelige Kleine Zwaan op 25 februari 1984 in de polder Arkemheen (eigen waarneming) zou op melanisme kunnen duiden. De oppervlakte geel was bij deze zwaan zeer gering te noemen en meer bruinachtig, met lichte en donkere delen. Op de donkere delen waren zwarte puntjes aanwezig. De overgang van het zwart en geel op de snavel was zeer onregelmatig.

De snavelkleur van de door ons in 1980 waar-

genomen vogel komt goed overeen met die van de Amerikaanse Kleine Zwaan *C. c. columbianus*, overigens niet door alle auteurs (zie b.v. Johnsgard 1974) als conspecifiek met *bewickii* van de Oude Wereld beschouwd. De Amerikaanse Kleine Zwaan is gemiddeld iets groter dan *bewickii*. Tussen beide ondersoorten is echter een grote mate van overlap in de afmetingen, zodat niet alle vogels op verschillen in formaat te onderscheiden zijn (zie ook Delacour 1954 en Scott & the Wildfowl Trust 1972). Volgens Evans & Sladen (1980) schijnt het enige betrouwbare kenmerk in het veld het aandeel geel op de snavel te zijn (*columbianus* max. 15.8% van de oppervlakte van de zijkant, *bewickii* min. 22.9%). Bij beide ondersoorten werd dus geen overlap in de hoeveelheid geel gevonden. Uitgaande van de hoeveelheid geel op de snavel is het mogelijk dat de waarneming uit 1980 betrekking heeft gehad op de ondersoort *columbianus*. Ook de zwartsnavelige zwaan die door Mullié (1980) is gezien, zou deze ondersoort kunnen zijn geweest, al komen geheel zwartsnavelige vogels bij *columbianus* niet veel voor: Evans & Sladen (1980) vonden slechts negen geheel zwartsnavelige vogels op 300 onderzochte exemplaren.

Uit NO-Siberië en Japan zijn verscheidene waarnemingen bekend van Amerikaanse Kleine Zwanen, waaronder paren met jongen in juli en paren waarvan de ene ouder een Amerikaanse Kleine Zwaan was en de ander een Euraziatische vogel (Evans & Sladen 1980). Uit West-Europa zijn verder waarnemingen bekend uit Groot-Brittannië en Ierland (Evans & Sladen 1980, Mullié 1980, Slagboom 1984, *Br. Birds* 77: 512, E. Rees).

Summary *Observation of a Cygnus columbianus with almost black bill*

Snaveltekening van Kleine Zwanen (van links naar rechts): vogel van februari 1980 en normaal type (Teus Slagboom). *Bill pattern of Bewick's Swans (from left to right): bird of February 1980, normal type.*

On 7 and 15 February 1980, a swan was seen in the polder Arkemheen (Gelderland) with an almost entirely black bill (fig. 1), matching the characteristics of a Whistling Swan *C. c. columbianus*. However, the possibility that the bird was a melanistic Bewick's Swan *C. c. bewickii* cannot be ruled out.

Literatuur

- DELACOUR J. 1954. The waterfowl of the world, 1. Country Life, London.
- EVANS M. E. & SLADEN W. J. L. 1980. A comparative analysis of the bill markings of Whistling and Bewick's Swans and out-of-range occurrences of the two taxa. *Auk* 97: 697-703.
- JOHNSGARD P. A. 1974. The taxonomy and relationships of the northern swans. *Wildfowl* 25: 155-161.
- MULLIÉ W. C. 1980. Een Kleine Zwaan met een zwarte snavel. In J. BEIJERSBERGEN, *et al.*, J. Vijverberg en de vogels van de zuidkust van Schouwen. *Sterna* 24: 78.
- SCOTT P. & WILDFOWL TRUST, THE. 1972. The swans. Joseph, London.
- SLAGBOOM T. H. 1984. Een mogelijke waarneming van de Whistling Swan in polder Arkemheen. *Te Velde* 27: 1-5.

Teus H. Slagboom,
Benedictijnenhove 10, 3834 ZE Leusden-C

Gezamenlijk jagende Boomvalken *Falco subbuteo*

Het gezamenlijk jagen van Boomvalken is blijkens de schaarse verwijzingen in de literatuur een zeldzaam verschijnsel. In Nederland maken alleen Ouweneel (1982) en Ens (1983) hiervan melding. In de voormiddag van 23 mei 1986 zag ik bij Geleen (L) twee Boomvalken fanatiek jagen op een alleen-vliegende Gierzwaluw *Apus apus*. Het betrof mogelijk een paartje dat de gehele zomer van het vorige jaar in de omgeving van Geleen aanwezig was en er mogelijk ook heeft gebroed. Bij de jacht op de Gierzwaluw was vooral het mannetje actief. Deze vloog enkele minuten lang vlak achter de zwaluw aan en ging alleen dan over tot enkele korte stootduiken wanneer de Gierzwaluw door snelle wendingen erin slaagde enige tientallen meters van zijn achtervolger weg te geraken. Het vrouwtje vloog en cirkelde meestal dicht in de buurt van de Gierzwaluw en stootte bovendien van bovenaf enkele malen, bijna nonchalant, op de prooi. Het gevaar voor de Gierzwaluw dreigde dus van twee kanten. Aanvankelijk slaagde deze er vrij

gemakkelijk in de aanvallen te ontwijken. De Boomvalken en de Gierzwaluw klommen tijdens deze actie in een grote spiraal van c. 30 naar 100 m hoogte. Na enkele minuten achtervolging raakte de zwaluw duidelijk verward en uitgeput.

Uiteindelijk werd de vogel schijnbaar moeiteloos door het mannetje Boomvalk ingehaald en gegrepen. Onmiddellijk daarna dook het vrouwtje naar haar lager cirkelende partner en nam de prooi over. Vervolgens zeilde ze met prooi verder naar beneden, daarbij begeleid door het mannetje, die diverse keren vlak over haar heen scheerde. Ze verdween ten slotte achter een bosrand. Het mannetje bleef op geringe hoogte rondcirkelen.

De hierboven beschreven voorjaarswaarneming wijkt af van de najaarswaarnemingen van Ouweneel (1982) en Ens (1983). Zij namen waar dat beide Boomvalken steeds met snelle stootduiken de prooi probeerden te bemachtigen. Het is mogelijk dat de hier beschreven jachtpartij, waarbij het mannetje het meeste werk verrichtte, een gedrag is dat deel uitmaakt van het balts- en paarvormingsritueel. Het is bekend dat vrouwelijke Boomvalken, nadat zij in het territorium zijn gearriveerd, niet meer zelf jagen, maar door de partner van voedsel worden voorzien (Bijlsma 1980).

Summary Joint hunting of Hobbies *Falco subbuteo*

On 23 May 1986 a pair of Hobbies were seen chasing a Swift *Apus apus* near Geleen (Limburg). During several minutes especially the male was very active and attacked the Swift, mainly by flying behind the bird and sometimes by diving at it. The female was mostly seen flying near the Swift, but now and then she also swooped on the bird. At first the victim could easily escape the attacks. However, after c. 5 min, the bird got confused and became exhausted, after which the male could easily overtake and catch it. The female immediately took over the prey and flew downwards. It is possible that this case of joint hunting must be considered as a kind of prenuptial behaviour of a breeding pair.

Literatuur

- BIJLSMA R. G. 1980. De Boomvalk. Kosmos, Amsterdam.
- ENS B. 1983. Boomvalken *Falco subbuteo* jagen gezamenlijk op trekkende zangvogels. *Limosa* 56: 59.
- OUWENEEL G. L. 1982. Gezamenlijk jagende Boomvalken *Falco subbuteo*. *Limosa* 55: 60.

Ran Schols,
Pijperstraat 46, 6164 XT Geleen